

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра економічної та соціальної географії

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор з науково-педагогічної
і навчальної роботи та рекрутації
професор Гаврилюк С. В.

Протокол № 2 від 18 жовтня 2017 р.

ПРОГРАМА
НОРМАТИВНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА
ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ
ГАЛУЗІ ЗНАНЬ 0401 – ПРИРОДНИЧІ НАУКИ
НАПРЯМУ 6.040104 – ГЕОГРАФІЯ

Програма педагогічної практики для студентів галузі знань 0401 – Природничі науки, напряму підготовки 6.040104 – Географія. – 29 серпня 2017 р. – 13 с.

Розробник: Бенедюк В. В. – доцент, кандидат педагогічних наук.

Рецензент: Лисюк Т. В. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри туризму та готельного господарства.

Програма педагогічної практики затверджена на засіданні кафедри економічної та соціальної географії, протокол № 1 від 29 серпня 2017 р.

Завідувач кафедри: Барський Ю. М. – професор, доктор економічних наук

Програма педагогічної практики схвалена науково-методичною комісією географічного факультету, протокол № 1 від 13 вересня 2017 р.

Голова науково-методичної комісії факультету: Поручинський В. І. – доцент, кандидат географічних наук

Програма педагогічної практики схвалена науково-методичною радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

1. Інформаційний опис педагогічної практики

Денна форма навчання

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	Шифр і назва галузі знань 0401 – Природничі науки	Нормативна навчальна дисципліна
Кількість кредитів – 4,5 Загальна кількість годин – 162	Шифр і назва напрямку підготовки 6.040104 – Географія	Рік навчання – 4 Семестр – 7
ІНДЗ – немає	Освітній ступінь – Бакалавр	Самостійна робота – 54 год.
		Індивідуальна робота – 108 год.
		Форма контролю – залік.

Заочна форма навчання

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Заочна форма навчання	Шифр і назва галузі знань 0401 – Природничі науки	Нормативна навчальна дисципліна
Кількість кредитів – 4,5 Загальна кількість годин – 162	Шифр і назва напрямку підготовки 6.040104 – Географія	Рік навчання – 5 Семестр – 9
ІНДЗ – немає	Освітній ступінь – Бакалавр	Самостійна робота – 142 год.
		Індивідуальна робота – 20 год.
		Форма контролю – залік.

2. Анотація педагогічної практики

Метою практики є підготовка студентів до виконання функцій учителя географії і класного керівника, до проведення системи навчально-виховної роботи з учнями у сучасній загальноосвітній школі; формування у практикантів рис безперервного пошуку, творчості та любові до дітей.

Основними **завданнями** педагогічної практики є: 1. Розвиток необхідних умінь студентів планувати навчальну роботу з географічних курсів та виховну роботу класного керівника. 2. Практичне ознайомлення бакалаврів з навчально-методичною і науково-дослідною діяльністю вчителів-географів та класних керівників. 3. Формування навичок бакалаврів проводити різні форми навчально-виховної роботи з учнями та творчо втілювати педагогічний досвід на практиці. 4. Розвиток вмій практикантів організовувати психолого-педагогічні спостереження за учнівським колективом та за окремими учнями. 5. Проводити профорієнтаційну роботу серед студентів, виховувати у них любов до педагогічної професії.

Згідно вимог програми студенти повинні **знати**: основні завдання та проблеми методики навчання географії у педагогічній теорії і практиці сучасної школи; найважливіші закономірності процесу формування географічних знань; особливості навчально-методичної та дослідницької діяльності вчителів і класних керівників та вимоги до веденням ними основної документації; структуру, зміст, головні завдання курсів географії загальноосвітньої школи та методичні особливості їх вивчення; теоретичні та методичні основи використання принципів, методів, засобів та форм організації навчання у процесі вивчення географії у загальноосвітній школі. За результатами проходження практики студенти повинні **вміти**: творчо застосовувати на практиці теоретичні знання, одержані в університеті; цілеспрямовано спостерігати за навчально-виховною діяльністю вчителів і класних керівників та використовувати їх досвід при організації різних форм роботи з учнями; самостійно розробляти технологічні варіанти уроків й позакласних заходів та проводити їх на належному методичному рівні; майстерно поєднувати традиційні й інноваційні технології, активізуючи діяльність школярів; проводити психолого-педагогічні спостереження за учнівським колективом та за окремими учнями; вміти обґрунтовувати сукупність дидактичних умов, які сприяють ефективному вивченні географії у школі.

3. Компетенції

При завершенні педагогічної практики студенти мають бути компетентними у відповідних питаннях, зокрема, вони повинні:

- мати ґрунтовні знання про сучасні дослідження у галузі методики навчання географії сучасної школи;
- освоїти особливості навчально-виховної діяльності вчителів і класних керівників та творчо використовувати їх досвід при організації різних форм роботи з учнями;
- опанувати теоретичними і методичними основами використання дидактичних інструментів при вивченні географії та мати систему знань про найважливіші закономірності процесу навчання;
- усвідомити організацію навчально-виховної роботи у загальноосвітній школі як активний пізнавальний процес, у ході якого здійснюється підготовка особистості до практичної діяльності;
- мати вміння самостійно і творчо розробляти технологічні варіанти різних форм навчально-виховної роботи з учнями;
- на належному методичному рівні проводити уроки та позакласні заходи;
- майстерно впроваджувати нові педагогічні технології та нетрадиційні підходи при організації навчально-виховного процесу у загальноосвітній школі;
- оптимально поєднувати різні засоби, методи і прийоми роботи у процесі формування знань учнів, спрямовуючи відповідну діяльність на формування компетентної особистості;
- вміти систематизувати навчальну інформацію на основну та допоміжну, виділяти провідні географічні поняття і закономірності, володіти навичками оцінки методологічної ролі тієї чи іншої інформації (згідно навчальної програми);
- обґрунтовувати сукупність дидактичних умов, які сприяють ефективному вивченню географії у школі.

4. Етапи практики

Бакалаври проходять практику в загальноосвітніх школах (згідно договорів). Період практики поділяється на такі етапи: 1) підготовчий, 2) ознайомлювальний, 3) основний, 4) підсумковий. Методика роботи на кожному з них характеризується такими особливостями:

Етапи	Зміст, основні завдання, тривалість
1. Підготовчий	Підготовчий етап включає 1-й день практики. Дирекція школи спільно з учителем географії та методистом від університету розподіляє практикантів по класах, де вони працюватимуть як учителі географії та як класні керівники. Студенти складають детальний план проходження практики на весь її період. Вони ґрунтовно вивчають ті розділи шкільної програми (й відповідно календарного плану), зміст яких вивчатиметься учнями впродовж періоду практики. Опрацьовують також план виховної роботи класного керівника. Бакалаври підбирають наукову, методичну, хрестоматійну літературу та інші джерела, які необхідні їм у процесі організації роботи з учнями.
2. Ознайомлювальний	2-й і 3-й дні практики передбачають ознайомлення практикантів з класним колективом (відповідно до розподілу бакалаврів по класах) та з методичними особливостями роботи вчителів. З цією метою студенти відвідують уроки у вчителя географії, а також – різні форми навчально-виховної роботи у тому класі, у якому вони виконують обов'язки класного керівника.
3. Основний	Основний етап починається із другої половини 1-го тижня, включає 2 і 3 тижні; передбачає таку роботу: 1. Систематичну підготовку бакалаврів до проведення уроків і виховних заходів (опрацювання науково-методичної, хрестоматійної літератури; підбір засобів навчання тощо). 2. Послідовне вивчення студентами методичного досвіду роботи вчителя географії та класного керівника. З цією метою практиканти відвідують відповідні форми роботи у педагогів. 3. Проведення студентами уроків та виховних заходів згідно їх індивідуального плану. Бакалаври мають провести всі уроки географії у тих класах, до яких вони прикріплені (з них – не менше 6-ти залікових), а також – і в інших класах (узгоджується з учителем). Відповідно до плану роботи класного керівника практиканти проводять виховні заходи (один з них заліковий). Керівники практики зі школи (вчитель, класний керівник) та від університету систематично надають методичну та організаційну допомогу студентам, а також роблять аналіз науково-методичного рівня проведених ними занять. 4. Бакалаври відвідують уроки та виховні заходи один в одного та беруть участь у їх обговоренні. 5. Всебічне вивчення студентами школярів того класу, де вони виконують обов'язки класних керівників, – підготовка інформації для написання психолого-педагогічної характеристики на учнівський колектив.

4. Підсумковий	Підсумковий етап охоплює другу половину 3-го тижня і передбачає узагальнення методичних матеріалів, розроблених студентами, та підготовку їх до захисту, зокрема: підготовку індивідуального щоденника; детальні розробки конспекту одного з уроків та одного з проведених виховних заходів; написання психолого-педагогічної характеристики на учнівський колектив.
----------------	--

5. Види (форми) індивідуальних завдань

1. Розробити детальний план проходження практики на весь її період.
2. На основі навчальної програми з географії та відповідного календарного плану проаналізувати зміст, структуру та послідовність матеріалу, який вивчатиметься під час проходження практики.
3. Опрацювати план виховної роботи класного керівника (того класу, до якого прикріплений студент).
4. Опрацювати зміст матеріалу шкільних підручників, зосередивши увагу на ґрунтовному вивченні тих розділів, з яких бакалавр проводитиме уроки.
5. Проаналізувати методичне забезпечення курсів та особливості використання різних засобів навчання у процесі формування географічних знань учнів. Підібрати необхідні засоби навчання для проведення навчально-виховної роботи із школярами.
6. Систематично опрацьовувати науково-методичну літературу та відповідні додаткові джерела, які необхідні у процесі організації навчально-виховної роботи з учнями.
7. Впродовж практики готувати власні методичні розробки для проведення уроків та виховних заходів.
8. Послідовно вивчати методику організації роботи вчителя географії, класного керівника та інших вчителів.
9. Зібрати, систематизувати та узагальнити інформацію, необхідну для написання психолого-педагогічної характеристики на учнівський колектив.
10. Підготувати документацію: 1). Звіт, який включає: а) ґрунтовний конспект одного з уроків з аналізом кожної педагогічної дії; б) детальну розробку одного з проведених виховних заходів; в) психолого-педагогічну характеристику на учнівський колектив; 2). Оформити індивідуальний щоденник педпрактики.

6. Оцінювання результатів практики

Керівник практики від факультету та вчитель географії і класний керівник систематично надають допомогу студентам в організації навчально-виховної роботи з учнями, а також контролюють таку роботу. На уроках, що проводять бакалаври, присутній вчитель географії, на виховних заходах – класний керівник; на залікових заняттях – також груповий керівник практики від факультету. Після проведення кожного із занять керівники практики їх аналізують та виставляють оцінки. При цьому враховуються як теоретична підготовка, так і володіння студентами технологіями навчання географії. Також враховуються педагогічна майстерність практикантів (творчість, педагогічна тактовність, комунікабельність тощо) та особистісні характеристики (дисциплінованість, ініціативність тощо). Груповий керівник практики від факультету надає консультації студентам щодо оформлення звітної документації і оцінює виконання такої роботи.

Формою підсумкового контролю є **залік**, що проводиться у присутності комісії (згідно наказу). Він включає суму балів за оцінку роботи студента впродовж практики у школі – макс. **50 б.**, виставлену груповим керівником практики від факультету спільно з учителем географії і класним керівником, оцінку звітної документації – макс. **30 б.** та бали, отримані за захист практики – макс. **20 б.** Для оцінювання роботи студентів на захист запрошуються керівники практики. Студенту, який без причини не з'явився на захист практики, оцінка знижується.

Критерії оцінювання практики

Відмінно – бакалавр має відповідну базу знань з географічних дисциплін та методики навчання географії. Він самостійно і творчо розробляє методичні варіанти проведення уроків та виховних заходів. На належному науковому і методичному рівні проводить навчально-виховну роботу з учнями. Майстерно поєднує традиційні та інноваційні технології навчання. Вміло аналізує навчальну інформацію, виділяючи найважливіші поняття та закономірності. На основі застосування найважливіших принципів навчання домагається свідомого, глибокого засвоєння суті навчального матеріалу школярами. Забезпечує розвиток їх умінь застосовувати знання на практиці. Має необхідні навички використання технічних засобів навчання. Об'єктивно оцінює знання учнів. Вміє робити аналіз навчальних занять (інших практикантів та самоаналіз власних занять).

Добре – бакалавр має відповідну базу знань з географічних дисциплін та методики навчання географії. Він вміє самостійно розробляти методику проведення уроків та виховних заходів. Забезпечує відповідний науково-методичний рівень навчання та належне виховання школярів. У процесі діяльності поєднує різні форми, методи та прийоми роботи з учнями. Оптимально використовує наочні та технічні засоби навчання. Проте практикант не проявляє ініціативи та творчості у навчально-виховній діяльності із школярами.

Задовільно – бакалавр з допомогою вчителя розробляє методичні варіанти проведення уроків та виховних заходів. При їх проведенні відчутні певні прогалини у знаннях, що пов'язано з деякою безвідповідальністю при підготовці. У зв'язку з цим йому важко зацікавити учнів та урізноманітнити їх діяльність.

Незадовільно – бакалавр з допомогою вчителя готується до проведення занять. При цьому не проявляє старанності і є безвідповідальним. Без поважних причин не виконав основних завдань, що передбачені програмою.

7. Розподіл балів, які отримують студенти

Зміст роботи	Макс. кількість балів
ОЦІНКА РОБОТИ СТУДЕНТА ВПРОДОВЖ ПРАКТИКИ У ШКОЛІ Виставляється груповим керівником практики від факультету спільно з учителем географії і класним керівником	
1. Теоретична підготовка: знання методики та технологій навчання географії; володіння матеріалом під час проведення уроків та позаурочних заходів.	5
2. Психолого-педагогічна майстерність: педагогічний такт, комунікабельність, емпатійність тощо.	5
3. Особистісні характеристики: ініціативність, самостійність, професійна спрямованість, інноваційність тощо.	5

4. Оцінка проведених уроків (6 залікових по 5 балів):	
1 урок	5
2 урок	5
3 урок	5
4 урок	5
5 урок	5
6 урок	5
5. Оцінка проведеного виховного заходу (1 заліковий – 5 балів).	5
Сума балів	50
ОЦІНЮВАННЯ ЗВІТНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ	
ЗВІТ ВКЛЮЧАЄ:	
1) Детальний план-конспект уроку з аналізом кожної педагогічної дії, у тому числі допоміжну інформацію, наприклад: оформлення наочних матеріалів, схем, знімків тощо.	10
2) Детальний план-конспект виховного заходу, у тому числі допоміжну інформацію, наприклад: оформлення наочних матеріалів, схем, знімків тощо.	10
3) Психолого-педагогічна характеристика на учнівський колектив.	5
7. Загальне оформлення щоденника.	5
Сума балів	80
ЗАХИСТ ПРАКТИКИ	
проводиться на факультеті відповідно до розкладу проведення заліку	20
ЗАЛІК	
включає суму балів за роботу студента впродовж практики у школі – макс. 50 б. , оцінку звітної документації – макс. 30 б. та бали, отримані за захист практики – макс. 20 .	50 + 30 + 20 = 100

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою Залік
90 – 100	A	Відмінно
82 – 89	B	Дуже добре
75 – 81	C	Добре
67 – 74	D	Задовільно
60 – 66	E	Достатньо
1 – 59	Fx	Незадовільно

8. Методичні рекомендації щодо проходження практики

При підготовці до проведення комбінованого типу уроку студентам рекомендується зосередити увагу на таких методичних особливостях його проведення:

1. Організаційний момент – початковий елемент кожного уроку, незалежно від його типу. Вчитель психологічно та організаційно готує учнів до виконання відповідної роботи: перевіряє присутність учнів, їх підготовку до уроку (наявність підручників, приладів тощо). За часом організація уроку не повинна перевищувати 1 – 2 хвилин. Велике значення має дисциплінованість самого вчителя. Урок повинен починатися зразу ж після дзвінка. Запізнення вчителя негативно впливає на готовність учнів до початку уроку.

2. Перевірка та актуалізація знань учнів: Актуалізація опорних знань, як правило, проводиться на початку комбінованого уроку. Перевірка сформованих на попередніх уроках знань, умінь і навичок школярів може здійснюватися різними методами, із використанням найрізноманітніших форм та засобів навчання. 1. Усна індивідуальна перевірка знань відбувається з використанням географічних карт. Учитель при цьому ставить перед класом або окремим учнем запитання, яке вимагає чіткої відповіді. Проте за браком часу таким способом можна опитати не більше 3 – 4 учнів. 2. Для ширшого охоплення класу перевіркою раніш сформованих знань можна застосовувати фронтальне опитування, коли у повторенні навчального матеріалу беруть участь більшість учнів. При цьому запитання ставляться конкретні. Вони не вимагають ґрунтовної відповіді. 3. Для окремих школярів учитель може підготувати індивідуальні завдання з використанням роздаткового матеріалу (короткі запитання; географічні задачі, тести; завдання для виконання у зошитах, на контурних картах тощо). 4. Для перевірки знання номенклатури карт учитель може практикувати географічні диктанти тощо.

Досвідчені вчителі з метою піднесення ефективності опитування комбінують різні форми перевірки знань. Серед них – опитування індивідуальне та фронтальне, письмові, усні та тестові завдання. Оцінювання знань учнів відбувається здебільшого відразу після відповіді. У деяких випадках учитель може оголосити оцінки у кінці уроку. Орієнтовний час для перевірки знань – до 15 хвилин. Як свідчать спостереження, на цьому етапі найчастіше відбувається перевірка знань, сформованих на попередньому уроці. Щоб забезпечити міцніший зв'язок між раніш сформованими знаннями та новим навчальним матеріалом, вчителі організують процес актуалізації опорних знань. При такому підході поставлені перед класом запитання вимагають відтворення у пам'яті школярів найважливіших понять і закономірностей, які становлять безпосередню основу для усвідомлення нового матеріалу.

3. Мотивація навчання є засобом для досягнення головної мети – збереження та підтримання прагнення до навчання. Функції мотивації як етапу уроку – швидко налаштувати клас до навчальної роботи на уроці. Учителю потрібно впродовж кількох хвилин викликати у школярів інтерес до питань, які вивчатимуться. Мотивація навчання починається з короткої вступної розповіді або бесіди вчителя (про практичне значення тих знань, що будуть вивчатися, про їх місце у курсі шкільної географії, науки, у житті суспільства тощо). Зрозуміло, що мотиваційний етап кожного уроку повинен бути різним за змістом і формою та обов'язково враховувати вікові особливості учнів.

Які ж мотиваційні прийоми може застосовувати вчитель географії? Скажімо при вивченні теми «Рух води в океані» (6 клас) можна використати прийом «Фантастична добавка»: ...Уявіть собі, що ви опинилися на безлюдному острові. Ваше завдання – повідомити у якийсь спосіб про труднощі свого становища, а мобільний зв'язок не працює. Що ж робити? Учні пропонують свої варіанти відповіді. Імовірно, що серед них буде й необхідна: ... Можна скористатися відомим способом передачі інформації – пляшковою поштою. З найдавніших часів люди використовували властивість вод Світового океану перебувати у постійному русі. Які види руху здійснюють води Океану, який «рушій» змушує їх переміщатися та як людина може використати ці рухи? Про це ви дізнаєтесь сьогодні на уроці. Під час розповіді вчитель особливу увагу звертає на інтонацію та емоційність мови, на жести тощо. Недарма методисти вважають, що методика – це і наука, і мистецтво. Важливо, щоб учні відчули – розповідь педагога цікава не тільки їм, але і їхньому наставнику. У таких психологічних умовах навчальна інформація краще сприймається дітьми. Вчитель впродовж усього уроку повинен впливати на емоції учнів, заохочує їх до свідомого сприйняття навчального матеріалу.

4. Вивчення нового матеріалу, його повторення та закріплення. Ці структурні компоненти уроку становлять його основну частину. Вони невід'ємні один від одного. Вивчення нового матеріалу організовується окремими смисловими блоками. Їх основний зміст відображений у плані вивчення нового матеріалу. Вивчення кожного блоку спирається на певну базу знань учнів та є логічною основою для вивчення наступного блоку. Поетапне вивчення кожного з питань доцільно супроводжувати неодноразовим його повторенням та закріпленням на різних рівнях засвоєння. При формуванні знань необхідно поєднувати різні методи і прийоми, форми й засоби навчання. Особлива увага зосереджується на роботі з картографічними матеріалами, різними видами наочності, краєзнавчим матеріалом тощо. Необхідно, щоб учень засвоїв основний навчальний матеріал у процесі активної творчої роботи на уроці. Привчити школярів працювати – це систематична і велика праця вчителя.

5. Підведення підсумків уроку: узагальнення та систематизація знань, зосередження уваги на головних поняттях і закономірностях. Підведення підсумків уроку – обов'язковий його компонент. У співбесіді з учнями вчитель акцентує їх увагу на основних поняттях, закономірностях, географічних назвах, центрах тощо, які засвоєні на уроці. В учнів формується вміння генералізувати вивчений матеріал, систематизувати навчальну інформацію, виділяти головне. Без підведення підсумків урок не можна вважати закінченим.

6. Пояснення домашнього завдання. Домашнє завдання дається учням на переважній більшості уроків. Учитель повинен пояснити учням особливості його виконання. При необхідності окремі завдання даються диференційовано. Не рекомендується практикувати домашні завдання у вигляді механічного заповнення контурних карт, перемальовування малюнків або схем з підручника. Всі домашні завдання повинні сприяти розвитку самостійної творчої роботи учнів.

Підсумок: Структура уроку передбачає логічний зв'язок та послідовність усіх його етапів. Від організації діяльності на кожному з етапів залежить результативність уроку в цілому.

Для відображення особливостей класного колективу бакалаврам впродовж практики потрібно зібрати та узагальнити таку інформацію:

1. Загальні відомості про клас. Кількість учнів, з них – дівчат і хлопців. Вік учнів.
2. Структура колективу і взаємини у ньому.
 - Актив класу. Його склад, самостійність, роль у житті класу. Чи користується актив класу авторитетом серед учнів?
 - Лідери формальні і неформальні. Активність (активні – пасивні) та колективізм лідерів (колективістські – ізольовані).
 - Взаємовідносини у класі (дружний клас – не дружний).
 - Окремі угруповання у класі. На якій основі вони утворені. Відносини між угрупованнями та між учнями в угрупованнях.
3. Навчальна робота класу.
 - Стан успішності та ставлення до навчання (відповідальне – безвідповідальне).
 - Інтерес до знань (підвищений – слабкий).
 - Ставлення до окремих предметів (люблять – не люблять).
 - Участь у предметних гуртках, факультативах.
4. Громадська робота класного колективу.
 - Ставлення до громадської роботи: активність, інтерес, учні виконують доручення під контролем.
 - Наявність навичок громадської роботи: вміння планувати, організовувати, керувати, оцінювати свою діяльність та діяльність товаришів.
5. Суспільно-моральний рівень колективу.
 - Обізнаність у поточних подіях у країні та за кордоном.
 - Чи читають учні періодичну пресу? Чи дивляться вони телевізор (регулярно – ні)?
 - Зміст виховних заходів та активність учнів при їх проведенні: а) високий; б) середній; в) низький.
 - Наявність традицій у колективі.
 - Кращі моральні якості людського суспільства (відповідальність, сумлінність, патріотизм тощо) характерні: а) для більшості учнів; б) для половини класу; в) не сформовані у більшості учнів; г) властиві лише окремим учням.
 - Ставлення до праці.
 - Культура поведінки.
 - Притаманні повага до оточуючих та тактовність: а) для більшості учнів; б) для половини класу; в) для окремих учнів; г) відсутні.
 - Учні ставляться до вчителів: а) з повагою, виконують їх вказівки; б) скептично, завдання виконують під тиском; в) не поважають учителів, саботують їх вказівки.
6. Рівень естетичної вихованості колективу. Наявність естетичних знань. Естетичні смаки школярів. Їх участь у творчих гуртках.
7. Здібності окремих учнів.
8. **Рекомендації та поради** щодо поліпшення виховної роботи.

9. Рекомендована література

Базова

1. Ампілогова Л. П. Ціль уроку – ключова основа технології його проведення / Л. П. Ампілогова // Географія. – 2007. – № 15 – 16 (91 – 92). – С. 42 – 44.
2. Бенедюк В. В. Методика навчання географії: Методичні матеріали. – Луцьк: ПП Іванюк В. П., 2016. – 56 с.
3. Бенедюк В. В. Методика підготовки студентів вищої школи до педпрактики та її організація: Методичні матеріали / В. В. Бенедюк – Луцьк: ПП Іванюк В. П., 2016. – 28 с.
4. Бенедюк В. В. Технології вивчення географічних дисциплін: Практикум з основами теорії / В. В. Бенедюк – Луцьк: ПП Іванюк В.П., 2013. – 79 с.
5. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник / І. М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – С. 56 – 78, 247 – 295.
6. Зубрицька Т. Ф. Сигнальні загадки як прийом розвитку критичного мислення / Т. Ф. Зубрицька // Географія. – 2016. – № 19 – 20 (311 – 312). – С. 17 – 19.
7. Кобернік С. Г. Методика викладання географії в школі: Навчально-методичний посібник / С. Г. Кобернік – К.: Стафед-2, 2000. – 320 с.
8. Михайлюк І. В. Активізація діяльності учнів на уроках географії / І. В. Михайлюк // Географія. – 2015. – № 13 – 14 (281 – 282). – С. 2 – 7.
9. Садкіна В. І. Компетентності – обговорюємо, тлумачимо, звикаємо до нових підходів / В. І. Садкіна // Географія. – 2016. – № 19 – 20 (311 – 312). – С. 2 – 5.
10. Скворцова О. П. Розвиток пізнавальної активності та творчої самостійності учнів шляхом упровадження методів проблемного навчання / О. П. Скворцова // Географія. – 2016. – № 7 – 8 (299 – 300). – С. 22 – 28.
11. Скорик О. П. Практичні поради викладачу щодо реалізації проблемного навчання / О. П. Скорик // Географія. – 2016. – № 21 – 22 (313 – 314). – С. 6 – 10.
12. Стадник О. Г. Принципи навчання й шляхи їхньої реалізації під час навчання географії / О. Г. Стадник // Географія. – 2014. – № 9 – 10 (253 – 254). – С. 3 – 12.
13. Топузов О. М. Загальна методика навчання географії / О. М. Топузов, В. М. Самойленко, Л. П. Вішнікіна. – Київ: ДНВП «Картографія», 2012. – 512 с.
14. Третякова Н. В. Про компетентнісний підхід в освіті / Н. В. Третякова // Географія. – 2016. – № 21 – 22 (313 – 314). – С. 2 – 5.
15. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Т. І. Туркот. – К.: Кондор, 2011. – 628 с.

Допоміжна

1. Буланов Ю. І. Країнами та континентами. Інтелектуальна гра для старшокласників «Що ? Де ? Коли ?» / Ю. І. Буланов // Географія. – 2016. – № 5 – 6 (297 – 298). – С. 70 – 73.
2. Довгань Г. Д. Мотивація як етап сучасного уроку / Г. Д. Довгань // Географія. – 2008. – № 9 (109). – С. 36 – 37.
3. Євтушевська Т. С. Компетентнісний підхід під час викладання географії / Т. С. Євтушевська // Географія. – 2016. – № 1 – 2 (293 – 294). – С. 2 – 16.
4. Лісіч О. Є. Використання інтерактивної технології групового навчання / О. Є. Лісіч // Географія. – 2008. – № 10 (110). – С. 11 – 14.
5. Максименко С. Д. Загальна психологія: Навчальний посібник / С. Д. Максименко – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 272 с.

10. Додаткові вказівки та рекомендації

Психолого-педагогічний аналіз уроку

Загальна характеристика мети уроку: чи визначає вчитель тему і мету, чи інформує учнів про неї і як це він робить; чи все у класі сприяє тому, щоб вже на першому етапі уроку учні були підготовлені до сприймання мети і завдань уроку, до розуміння важливості поставленої теми уроку в системі інших уроків; чи акцентується увага на готовності учнів до уроку.

Аналіз змісту уроку: чи відповідає даний зміст віковим особливостям дітей, їх індивідуальним якостям; чи пов'язаний матеріал із життям, практикою, досвідом учнів, місцевим матеріалом; чи сприяє матеріал розвитку творчого самостійного мислення, чи присутні у ньому елементи пошуку; відображення історичного аспекту; проаналізувати виховну спрямованість матеріалу.

Аналіз діяльності вчителя й учнів на уроці: типові прийоми вчителя в оцінюванні знань учнів; критерії його оцінок; чи коментуються оцінки; чи оцінюються знання впродовж уроку чи тільки наприкінці; виховний вплив оцінки; чи диференціюється домашнє завдання, який його обсяг, ступінь складності, творчий характер домашнього завдання; активність учителя, вміння організувати клас на різних етапах уроку, педагогічний такт, етика вчителя, поєднання колективних та індивідуальних форм роботи, прийоми педагогічного впливу на клас і на окремих учнів з метою ефективно організації уроку; активність і дисциплінованість класу, ставлення учнів до вчителя, самостійність їх роботи на уроці.

Загальні висновки про ефективність уроку: освітнє і виховне значення уроку; позитивні сторони уроку, його недоліки; поради щодо усунення недоліків, до якої додаткової літератури звернутися, з чим досвідом ознайомитись.

Психолого-педагогічний аналіз виховного заходу

Загальні відомості: Клас, дата, місце проведення, кількість учасників, тема та форма проведення виховного заходу. Цілі і завдання, що мають бути розв'язані в процесі підготовки і проведення виховного заходу. Психолого-педагогічне обґрунтування теми, мети і форми проведення виховного заходу: взаємозв'язок теми, мети і форми виховного заходу із завданнями виховання підростаючого покоління, рівнем розвитку дитячого колективу; відповідність змісту виховного заходу віковим особливостям учнів; врахування інтересів, потреб, активності учнів під час вибору теми, форми та змісту виховного заходу.

Процес підготовки: Спрямовуюча роль класного керівника у ході підготовки заходу; надання допомоги учням на цьому етапі. Роль органів учнівського самоврядування у підготовці виховного заходу. Формування відносин співробітництва, взаємодопомоги, відповідальності. Рівень активності учнів у процесі підготовки заходу (визначення функціональних обов'язків і повноважень кожного, термінів виконання окремих завдань).

Проведення заходу: Організація: готовність дітей до проведення заходу, оформлення приміщення, обладнання, наочність, структурна схема заходу; чіткість, організованість, злагодженість у проведенні заходу, раціональне використання часу. Зміст: актуальність теми, змістовна спрямованість, логічність, послідовність, цілеспрямованість, раціональність у доборі фактів, їх осмислення, глибина

висновків, зв'язок з життям колективу (класу, села, міста тощо); добір питань для обговорення з дітьми. Методика проведення: врахування вікових особливостей учнів; використання методів, прийомів впливу на учнів, стимулювання їх до активної участі у проведенні заходу. Психологічна атмосфера: створення належного мікроклімату в колективі; забезпечення дружньої злагоженої роботи учнів; прояв інтересів, здібностей учнів; створення умов для забезпечення самореалізації особистості, її самоутвердження в колективі; творчий характер діяльності школярів.

Результати: Оцінка школярами власної діяльності на всіх етапах виховного заходу. Оцінне судження вихователя про його виховну роль у підготовці та проведенні виховного заходу. Ступінь досягнення виховної мети, вплив виховного заходу на становлення особистості школяра, зміцнення взаємовідносин у дитячому колективі. Методичні помилки та недоліки у підготовці та проведенні виховного заходу, їх причини та шляхи усунення. Висновки та пропозиції.

Інформація для вивчення психолого-педагогічних особливостей учня

1. *Загальні відомості про учня.* Прізвище, ім'я, по-батькові. Вік, клас. Склад сім'ї. Де і ким працюють батьки. Сімейний мікроклімат (хороший, задовільний, незадовільний). Ставлення батьків до дитини (сліпе обоєлювання, байдуже, розумна турботливість, дріб'язкова опіка, жорсткий нагляд, ворожість). Ставлення дитини до батьків (ставиться з повагою, скептично, не любить). Матеріальні умови у сім'ї (хороші, задовільні, незадовільні). Стан здоров'я.

2. *Успішність учня.* У школі вважається: відмінником, хорошим учнем, середнім учнем, невстигаючим. Ставлення до навчання: позитивне, задовільне, незадовільне, індиферентне. Інтереси та нахили (пізнавальні, професійні) до розумової, практичної, художньої діяльності. Спеціальні здібності: математичні, технічні, музичні, лінгвістичні, спортивні тощо. Спецпідготовка: відвідує гурток, спортивну секцію, спецшколу тощо. Спілкування з людьми.

3. *Психологічні особливості учня.* Увага: довільна, мимовільна. Властивості уваги: зосередженість, стійкість, розподілення, переключення. Пам'ять: образна, словесно-логічна, рухлива, емоційна, короткочасна, довготривала. Мислення: наочно-дійове, наочно-образне, абстрактне. Властивості розуму: самостійність, широта, глибина, гнучкість, швидкість, критичність. Уява: творча, репродуктивна; художня, наукова, технічна; широта, змістовність, яскравість уяви, реалістичність мрій. Емоційно-вольова сфера: наполегливість, цілеспрямованість, рішучість, нерішучість, витриманість, гарячковість. Мова учня: об'єм словникового запасу, змістовність, виразність, точність, образність.

4. *Індивідуально-психологічні особливості учня.* Тип темпераменту (холеричний, сангвінічний, флегматичний, меланхолічний). Темп роботи (хороший, задовільний, незадовільний). Реакція на зовнішні подразники (збуджена, врівноважена, повільна). Включення у роботу та перехід до іншого виду діяльності (швидкий, повільний). Характер (цілісний, суперечливий, сильний, слабкий, оригінальний). Риси характеру: а) ставлення до речей (бережливий - небережливий, охайний - неохайний); б) ставлення до людей (альтруїст - егоїст, принциповий - безпринципний, добрий - злий, стриманий - нестриманий, контактний - замкнений тощо).

5. *Позиція учня у колективі класу:* формальний лідер, неформальний лідер, пасивний, ізольований, пригноблений.

6. *Громадська активність школяра.* (висока, середня, низька). Виконує доручення: добросовісно, відповідально, байдуже, ігнорує.

7. *Ставлення учня до вчителів:* поважає, виконує всі розпорядження, ставиться скептично, систематично підриває авторитет учителя, саботує його розпорядження.

8. *Чи виникають у вчителів труднощі у навчанні і вихованні учня ?*

9. *Висновки і рекомендації стосовно подальшого формування особистості учня.*